

Marsai Viktor: A 2018-as etióp változásokról I.¹

Vezetői összefoglaló

- Az 1991-ben hatalomra kerülő pártszövetség, az Etióp Népi Forradalmi Demokratikus Front (EPRDF) „fejlesztő állam”-konceptiója komoly gazdasági eredményeket tudott felmutatni, különösen a 2000-es évektől.
- Ugyanakkor a gazdasági átalakulás és az életszínvonal növekedése nem járt együtt politikai nyitással, amelyet a 2005-ös választásokat kísérő erőszak mutatott a leginkább.
- A 2010-es évekre a lakosság bizalma jelentősen csökkent az EPRDF-ben, és az etióp fiatalok – akik nem élték át az 1980-as évek tragédiáit – változásokat sürgettek.
- Bár az országban 2015 óta folynak demonstrációk, a 2018 tavaszán hatalomra kerülő új miniszterelnök, Abij Ahmed reformjainak tempója és minősége minden várakozást felülmúlt. Ugyanakkor Abij a korábbi politikai elit részeként magát a rendszert nem akarja lebontani, a békés átmenet híve, és azt belülről igyekszik megreformálni.
- A reformok a belpolitikai viszonyoktól kezdve a gazdaságon át a külkapcsolatokig szinte minden fontos területet érintenek, és szinte az összes szektorban pozitív változásokat hoztak – gyakran olyan témákban is (például etióp-eritreai viszonyban, az ellenzéki – gyakran terroristának bélyegzett csoportokkal – való kiegyezés tekintetében), ami még hónapokkal korábban is elképzelhetetlennek tűnt.

Abij Ahmed 2018. márciusi megválasztása után alapvető átalakításba kezdett Etiópiában. Az új kormányfő a belpolitikától kezdve a gazdasági szférán át a külkapcsolatokig olyan reformfolyamatot indított be, amely még hónapokkal korábban is elképzelhetetlennek tűnt Afrika szarván. Az átalakulást kísérő, mind belföldön, mind külföldön megfigyelhető optimizmust azonban beárnyékolják a félelmek az esetleges visszarendeződéstől, illetve az egyre inkább elszabaduló etnikai ellentétektől, amelyekre egyelőre Abij sem talál megoldást. A két részből álló elemzés első része az új miniszterelnök hatalomra kerüléséhez vezető folyamatot mutatja be.

Etiópia minden kétséget kizáróan Afrika egyik legmeghatározóbb állama. A Salamon-dinasztia 1270-es hatalomra jutása óta szinte töretlen kontinuumot mutató, sőt az írás és a kereszténység felvétele által a Krisztus utáni első századokban virágzó aksumi királyságig visszavezethető államiság² olyan valós és szimbolikus politikai hatalmat és befolyást biztosított Etiópia számára a földrészén, különösen annak szubszaharai régiójában, amellyel egyetlen más ország sem vetélkedhetett. Ehhez járult még hozzá, hogy az Etióp-magasföld – az olasz haderő rövid életű és csak bizonyos területekre kiterjedő hódítását leszámítva – elkerülte a gyarmati megszállást, így a kezdet kezdetétől a függetlenségi mozgalmak és a dekolonizáció legfontosabb szószólója és támogatója lett. A 20. század utolsó harmadának történelmi viharai után ráadásul az új évezredben Etiópia ismét komoly politikai és gazdasági hatalomra tett szert. Bár 2007 óta nem tartottak népszámlálást, a becslések szerint az ország lakossága meghaladja a 108 millió főt, amivel a kontinens második – és a világ 12. – legnépesebb állama lett, megelőzve Egyiptomot.³ Az etióp gazdaság a Világbank adatai alapján 2006/2007 és 2016/2017 között éves átlagban 10,3 %-kal bővült (!), csaknem az eleve magas

¹ Dr. Marsai Viktor a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Nemzetközi és Európai Tanulmányok Karának adjunktusa, a Migrációkutató Intézet vezető kutatója és az SVKK külső munkatársa. Az elemzés a Bolyai+ Felsőoktatási Fiatal Oktatói, Kutatói Ösztöndíj (ÚNKP-18-4) támogatásával készült.

² Lásd erről részletesen: MARCUS, Harold G.: *A History of Ethiopia*. University of California Press, Los Angeles, 2002.; FAGE, J.D. – TORDOFF, W.: *Afrika története*. Osiris, Budapest, 2004.

³ *Ethiopia population*, [online], 2018.11.26. Forrás: *Worldometer.info* [2018. 11. 26.]

regionális átlag (5,4 %) kétszeresével.⁴ Mindez azt jelenti, hogy az ország GDP-je hatévente megkétszereződik. Ezzel a dinamikus bővüléssel az ország rendre felkerül, sőt dobogós helyezést ér el a világ tíz legdinamikusabban bővülő gazdaságának listáján. Ráadásul az etióp fejlődés jóval kiegyensúlyozottabb, mint a regionális átlag, és az eredmények jóval inkább lecsorognak a lakossághoz.⁵ Az etióp gazdaság fejlődésébe vetett külföldi bizalmat jelzik az olyan projektek, mint a 4 milliárd dollár értékű kínai vasútépítés a Dzsibuti–Addisz-Abeba vonalon,⁶ vagy a 2,5 milliárd dollár értékű szaúdi befektetés az etióp mezőgazdaságba.⁷ A kis ország, Dzsibuti felértékelődése is alapvetően ahhoz kötődik, hogy a százmillió lakosú Etióp-magasföld áruai döntő többségben rajta keresztül juthatnak ki a világpiacra, illetve, hogy a fokozódó etióp import is itt talál utat magának.

Etiópia meghatározó szerepet játszik a kelet-afrikai régió politikai stabilitásában is. Addisz-Abeba olyan konfliktusokban vállal közvetítő szerepet, mint a dél-szudáni válság vagy a szomáliai polgárháború.⁸ Bár sokszor komoly kritikák érik az etióp vezetést, hogy beavatkozásaival nemhogy enyhítené, de inkább mélyíti a válságokat, mint ahogy az a 2006-os szomáliai katonai beavatkozáskor is történt,⁹ napjainkra a mérleg inkább pozitív, mind negatív: az etióp AMISOM-részvétel¹⁰ nélkül Szomália nyugati területei valószínűleg továbbra is az as-Sabáb ellenőrzése alatt állnának, és a két Szudán közti konfliktus is fellángolna Abjei tartományért. Beszédes szám, hogy 2018 októberében Etiópia adta a világon a legtöbb katonát az ENSZ békeműveleteihez 8332 fővel.¹¹ Ráadásul ebben még nincs benne az AMISOM-ba telepített 4400 fő,¹² illetve a Mogadishuval kötött bilaterális megállapodás alapján Szomáliában tartózkodó – különféle becslések szerint – 3000-5000 főnyi állomány, amely oroszlánrészt vállal a dzsihádisták elleni küzdelemben.¹³

Etiópia ezeket az eredményeket és hatalmi tényezőket tágabb külpolitikájában is kiaknázza, gondoljunk csak az Egyiptommal fennálló, a Nílus vízhozam-felhasználását érintő vitákra, amelyek leginkább a Nagy Etióp Újjászületés Gát (*Grand Ethiopian Renaissance Dam – GERD*) körüli egyet nem értésben csúcsosodnak ki, és amelyekben, úgy tűnik, egyelőre Addisz-Abeba dominanciája érvényesül.¹⁴

Mindezek tükrében nem csodálkozhatunk azon, hogy a jelenlegi etióp átalakulás nem csupán a régió, de a kontinens – sőt, a kontinensen túli területek – számára is meghatározó jelentőséggel bír, és pozitív vagy negatív kimenetele százmilliók mindennapjaira bír befolyással.

Az EPRDF hatalomra kerülésétől a 2015-ös zavargásokig

Hogy megértsük a jelenlegi átalakulás valódi súlyát, röviden ismertetnünk kell a folyamat előzményeit. Ez azért is elengedhetetlen, mert a korábbi évtizedekben kialakult keretek a jelenlegi reformerek számára is kijelölnek – különösen az etnikai föderalizmus terén – bizonyos kényszerpályákat, amelyek a 2018 tavasza óta tartó reformoktól részben függetlenül működnek.

Az Etióp Népi Forradalmi Demokratikus Front – angol rövidítéssel EPRDF – nevű pártszövetség 1989-ben alakult meg négy párt, az Etióp Nép Demokratikus Mozgalmának (EPDM),¹⁵ az Oromó Nép Demokratikus

⁴ [The World Bank in Ethiopia](#), [online], 2018. 10. 31. Forrás: *World Bank* [2018. 11. 26.]

⁵ Más kelet-afrikai államok fejlődéséről, annak egyenlőtlenségeiről lásd TARRÓSY, István: *Kelet-Afrika a fejlődés útján*. Publiikon, Pécs, 2011, különösen 150-152.

⁶ [Chinese-built Ethiopia-Djibouti railway begins commercial operations](#), [online], 2018. 01. 01. Forrás: *Xinhuanet* [2018. 11. 26.]

⁷ [Saudi billionaire's company to invest \\$2.5 bn in Ethiopia rice farm](#), [online], 2011. 03. 23. Forrás: *Arabianbusiness.com* [2018. 11. 26.]

⁸ HETTYEY, András: Dél-Szudán regionális kapcsolatai és függetlenség megítélése a térségben. *Kül-Világ*, 2011/3, 22-36.

⁹ Lásd MENKHAUS, Ken: The Crisis in Somalia: Tragedy in Five Acts. *African Affairs*, 106(424) (2007 április), 357-390.

¹⁰ African Union Mission in Somalia.

¹¹ [Contributors to UN Peacekeeping Operations by Country and Post. Police, UN Military Experts on Mission, Staff Officers and Troop](#), [online], 2018. 10. 31. Forrás: *Un.org* [2018. 11. 26.]

¹² [Ethiopia – ENDF](#), [online], 2018. Forrás: *amisom-au.org* [2018. 11. 26.]

¹³ Interjú EU-diplomatákkal, Addisz-Abeba, 2016. január-február, 2017. április-május, 2018. április.

¹⁴ Lásd erről részletesen MARSÁI Viktor: *Országismertető – Etiópia*. Dialóg Campus, Budapest, 2019. (megjelenés alatt)

¹⁵ Későbbi nevén Amhara Nemzeti Demokratikus Mozgalom (ANDM).

Szervezetének (OPDO), a Dél-etiópiai Népek Demokratikus Frontjának (SEPDF), illetve a Tigrinya Nép Felszabadítási Frontjának (TPLF) egyesülésével. A Mengisztu Hailémariám diktatúrája ellen küzdő csoport élvezte a pártszövetség kívüli Eritreai Népi Felszabadítási Front (EPLF), illetve az Oromó Felszabadítási Front (OLF) támogatását. Bár a pártszövetség azt hirdette, hogy Etiópia összes – több mint 80 – etnikai csoportját képviseli, hamar egyértelművé vált, hogy az EPRDF a lakosság nagyjából 6 százalékát kitevő tigrinyák, illetve politikai szervezetük, a TPLF ellenőrzése alatt áll. Ennek legnyilvánvalóbb megtestesülése maga a későbbi miniszterelnök, Melesz Zenavi lett, aki vaskézrel irányította a pártszövetséget és az országot. Melesz nem tartotta fenntarthatónak az ország egységét, és belegyezett Eritrea 1993-as elszakadásába, amelyre az előző évtizedek mérhetetlen pusztítással és szenvedéssel járó függetlenségi küzdelmei után került sor. Melesz ugyanakkor abban sem hitt, hogy az előző kormányzatokhoz hasonló, centralizált közigazgatást tud működtetni. Emiatt – hallgatva tanácsadóira – az 1994-ben megszavazott alkotmány alapján Afrika szarván bevezették az ún. etnikai föderalizmus rendszerét. Ennek keretében kilenc, a nagyobb etnikai csoportokhoz igazodó szövetségi államot alakítottak ki,¹⁶ kiegészítve két önálló adminisztrációt vivő várossal, Addisz-Abebával és Dire Davával.

Az új közigazgatási irányvonal nem aratott osztatlan lelkesedést sem az EPRDF, sem a TPLF soraiban: sokan az ország „balkanizációjától” és az etnikai ellentétek erősödésétől tartottak, illetve az egységes etióp nemzeti identitás gyengülésétől. Egyesek azt is felvetették, hogy Melesz az etnikai föderalizmuson keresztül próbálja gyakorolni az „oszd meg és uralkodj” elvét, biztosítva ezzel a kisebbségben levő TPLF hatalmi – és gazdasági – pozícióit. Ugyanakkor mások rámutattak arra, hogy az új szövetségi rendszer végre hajlandó szembenézni a realitásokkal: azzal, hogy Etiópia egy multietnikus állam, melynek – eleddig marginalizált – népei erősíteni szeretnék autonómiájukat és identitásukat. Ebben a megközelítésben az etnikai föderalizmus éppen az etióp népek közti megbékélést és kooperációt igyekezett erősíteni, egy szintre emelve a megtűrt (oromó, gurage) vagy kifejezetten marginalizált, elnyomott (szomáli, afar) csoportokat a történelmileg is államalkotó habasa népekkel (amharák, tigrinyák).¹⁷ Az új alkotmány szellemisége és szövege egyértelműen ezt a narratívát erősítette.¹⁸ Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy az etióp politika etnikai fragmentációja nem Melesszel kezdődött: az 1980-as évekre már számos népcsoport rendelkezett saját, a rezsimmal szemben küzdő fegyveres csoporttal, amelyek esetenként kifejezetten szeparatista célokat tűztek ki zászlajukra (lásd az eritreai EPLF-t vagy az Ogaden elszakadásáért küzdő szomáli Ogadeni Nemzeti Felszabadítási Frontot (ONLF)).¹⁹ Ilyen körülmények között nehezen lett volna elképzelhető, hogy Etiópia ismét erősen centralizált politikai rendszert építsen ki, figyelmen kívül hagyva az egyes népcsoportok igényeit. Így bár ma sokan minden rossz eredőjeként tekintenek az etnikai föderalizmusra,²⁰ és negyed évszázad elteltével az valóban inkább látszik magának a problémának, mint a megoldásnak, erősen kérdéses, hogy az 1990-es évek elején volt-e más út az ország békéjének és stabilitásának megteremtéséhez.

Az igazi probléma sokkal inkább koncentrált az etnikai föderalizmus mindennapi gyakorlatában és az EPRDF hatalomgyakorlásában, mint a formális keretekben. Az 1994-es alkotmány ugyanis elméletben egy két-kamarás, plurális demokrácia alapjait fektette le a fékek és ellensúlyok erős rendszerével. Mindez azonban alig mutatkozott meg a gyakorlatban. Melesz és köre szisztematikusan marginalizálta a nagyobb politikai nyitást követelő politikusokat. A marxista elkötelezettségű miniszterelnök, illetve a TPLF szembe fordította a kínai politikai és gazdasági modellt, és ennek átültetésére tettek kísérletet. Ez azt célozta, hogy az etióp gazdaságot egyszerre állítsák modernizációs és növekedési pályára annak érdekében, hogy jelentősen növeljék a lakosság életszínvonalát, miközben megóvják a globalizáció árnyoldalaitól. Ugyanakkor a politikai szférát a párt(szövetség) – és Melesz – a lehető legnagyobb ellenőrzés alatt tartotta. Az EPRDF abban bízott, hogy az így létrejövő

¹⁶ Bár az alkotmány ezeket következetesen „államnak” hívja, a félreértések elkerülése végett gyakran régióként hivatkoznak rájuk, amely gyakorlatot a tanulmány is követni fog.

¹⁷ Lásd minderről: [Ethiopia: Ethnic Federalism and Its Discontents](#), [online], 2009. 09. 04. Forrás: *International Crisis Group*. Africa Report No. 153 [2018. 11. 28.] 3-7.o.

¹⁸ Lásd [Constitution of the Federal Republic of Ethiopia](#), [online], 1994. 12. 08. Forrás: *Wipo.int*. [2018. 11. 28.]

¹⁹ LEWIS, I.M.: *A Modern History of the Somali*. Ohio University Press, Athens, 2002. 253-257.o.

²⁰ Interjú egy európai kutatóval Makaléban, 2018. október; interjú egy etiópiai diákkal, Budapest, 2018. június.

fejlesztő állam képes lesz gyors és látványos eredmények felmutatására, miközben a lakosság számára is lecsorgó javakkal, illetve a szociális ellátórendszer erősítésével biztosítják a rendszer politikai stabilitását.

Ami a gazdasági szférát illeti, az EPRDF valóban látványos eredményeket tudott felmutatni. Az 1980-as évek pusztító polgárháborúja és éhínsége után a pártszövetség az 1990-es években stabilizálta a gazdaságot, ami a 2000-es évek elejétől kezdve dinamikus növekedésbe kezdett. Az elmúlt 20 évben 2018-as dollár árfolyamon mérve az ország GDP-je megtízszereződött, 8 milliárd dollárról 80 milliárd dollárra.²¹ Ebben nagy szerepe volt a már említett 10 % körüli éves GDP-növekedésnek, amely a Világbank előrejelzései szerint a következő években is folytatódni fog. Különösen megdöbbentő, hogy a statisztikák alapján az etióp gazdaság meglepően ellenálló a politikai válságokkal szemben: sem az 1998-2000-es eritreai háború, sem a 2015-2018-as válságok nem vetették vissza a növekedést. Erre érdemben csak a 2015-ös nagy aszály volt képes, amelynek következtében a gazdaság „csak” évi 7,6 %-os ütemben bővült.²²

A növekedésben kétségkívül nagy szerepet játszottak a külső fejlesztési támogatások: a terrorellenes háborúban játszott szerepe miatt²³ Addisz-Abeba az Egyesült Államokból érkező támogatások jelentős kedvezményezettje, amelyek mennyisége az elmúlt évtizedben 700 millió és 1,1 milliárd dollár között változott.²⁴ Az Oakland Institute elemzése alapján a 2010-es évekre a külső támogatások összege elérte az évi 3,5 milliárd dollárt, a költségvetés 50-60 %-át (!).²⁵ A Világbank ODA-statisztikájában (*Official Development Assistance – Hivatalos Fejlesztési Támogatás*) 2013-ban Etiópia 3,8 milliárd dollárral az 5. helyen szerepelt a támogatott országok sorában, megelőzve például Szíriát vagy a Kongói Demokratikus Köztársaságot.²⁶ Ugyanakkor Etiópia sikeresen integrálta az így befolyó forrásokat gazdaságába, olyan projektekbe, amelyek valóban előre mutatóknak bizonyultak (modern mezőgazdasági módszerek meghonosítása, infrastrukturális fejlesztések), és amelyeknek áldásait a lakosság is élvezhette. Ezt mutatja, hogy 2018-as dollár árfolyamon mérve az egy főre eső GDP az 1990-es évek 120-140 dolláros szintjéről 2017-re 768 dollárra nőtt.²⁷ A vásárlóerő-paritáson mért változás hasonlóan drasztikusan az 1990-es évek 400 dollár alatti arányáról 2017-re csaknem 1900 dollárra nőtt.²⁸ Azt, hogy a fejlődés nem csupán egy szűk elit érdekeit szolgálja, az is mutatja, hogy a 2006-os 14 % után 2016-ra a lakosság 43 %-a fért hozzá az elektromos hálózathoz,²⁹ illetve, hogy a Millenniumi Fejlesztési Célok kapcsán Etiópia számít az egyik mintaországnak: míg a szegénységi küszöb alatt élők aránya 1995/1996-ban még a lakosság 45,5 %-át tette ki, 2010/2011-re ez 29,6 %-ra csökkent. Az általános iskolába járók aránya a 2005/2006-os 77,5%-ról 2011/2012-re 85,4 %-ra nőtt. A fejlesztési célok megvalósítására tett erőfeszítések során a gyermekhalandóság a harmadára, a gyermekágyi halandóság a negyedére esett vissza, teljesítve ezzel a kitűzött célokat.³⁰ Az EPRDF arra is figyelt, hogy ne fordulhasson elő még egyszer a nyolcvanas évek éhínsége, és különféle programokon keresztül növelte a lakosság és az ország ellenállóképességét, élelmiszerbankokon és közfoglalkoztatási programokon keresztül biztosítva a megélhetést az aszály sújtotta térségek földműveseinek és nomádjainak. Mindehhez pedig hozzáadódott a politikai stabilitás, amely a hosszú polgárháborús évek után különösen fontos eredmény volt.³¹ A békét ugyan beárnyékolta az 1998-2000-es határháború Eritréával, de összességében ez is inkább az EPRDF nimbuszát növelte, amikor győzelmet aratott a sokáig a „nagyobb testvér” szerepében tetszelgő EPLF fölött. Ráadásul a háború segített összekovácsolni és megerősíteni az etióp nemzeti

²¹ [Ethiopia](#), [online], 2018. Forrás: *World Bank* [2018. 11. 29.]

²² Uo.

²³ A szomáliai as-Sabáb elleni békekikényszerítő művelet.

²⁴ [U.S. Foreign Aid by Country – Ethiopia](#), [online], 2018. Forrás: *USAID* [2018. 11. 29.]

²⁵ [Development Aid to Ethiopia. Overlooking Violence, Marginalization, and Political Repression](#), [online], 2013. Forrás: *Oakland Institute* [2018. 11. 29.] 1.o.

²⁶ [Net official development assistance and official aid received \(current US\\$\)](#), [online], 2018. Forrás: *World Bank*. [2018. 11. 29.]

²⁷ [Ethiopia – GDP per Capita](#), [online], 2018. Forrás: *World Bank* [2018. 11. 29.]

²⁸ [Ethiopia – GDP per Capita, PPP](#), [online], 2018. Forrás: *World Bank* [2018. 11. 29.]

²⁹ [Ethiopia – Access to electricity](#), [online], 2018 Forrás: *tradingeconomics.com* [2018. 12. 03.]

³⁰ [Ethiopia's Performance on the MDGs](#), [online], 2018. Forrás: *un.org* [2018. 12. 03.]

³¹ [Productive Safety Net Programme in Ethiopia](#), [online], 2018. Forrás: *wfp.org* [2018. 12. 03.]

identitást, valamint közvetetten ahhoz is hozzájárult, hogy Melesz megerősítse hatalmát a pártszövetségben belül.³²

Ennek kapcsán jutunk el elemzésünk második nagy témájához, a politikai szféra kérdéséhez. A bemutatott impozáns gazdasági és szociális eredmények tükrében 2005-re a rezsím úgy érezte, enyhíthet a nyomáson, és utat engedhet a plurálisabb politikai versenynek. Ezt azért is fontos hangsúlyoznunk, mert az 1994-es alkotmány rendelkezései ellenére a gyakorlatban az ország továbbra is az EPRDF ellenőrzése alatt állt, és a pártszövetség irányától eltérő vélemények és formációk gyorsan a háttérbe szorítva találták magukat. Ezek a csoportok nem jelenhettek meg a médiában, gyakoriak voltak a letartóztatások, zaklatások. 2005-ben azonban az ellenzéki pártok képviselői megjelenhettek a médiumokban, véleményük és nézeteik teret kaptak a napi sajtóban, és gyűléseiket sem oszlatta fel a rendőrség. Ez volt az első eset az ország történetében, hogy a lakosok valódi versenyhelyzetben választhattak a különféle jelöltek közül.³³

Az eredmény azonban mégsem az lett, amit az EPRDF várt. Melesz azt feltételezte, hogy az elmúlt évek gazdasági sikerei miatt a lakosság egységesen a pártszövetség mögé áll, és demokratikus választások keretében is megerősíti pozícióit. Ezzel szemben az ellenzék 172 helyet szerzett az 547 fős alsóházban. Az igazi sokk Addisz-Abeában érte az EPRDF-et, ahol az önkormányzati választásokon az ellenzék a városi tanács 138 posztjából 137 székert nyert el. A lakosság számos vidéki területen is – például Amhara Államban – az EPRDF riválisaira szavazott. Bár a számok alapján a pártszövetség nagy többséggel megnyerte a választásokat, az EU megfigyelői több szabálytalanságra is felhívták a figyelmet. Bár ezek nagy valószínűséggel nem bírtak akkora jelentőséggel, hogy átírják a végeredményt, az ellenzéki csoportok úgy döntöttek, mindent egy lapra tesznek fel, és új voksolást követelve az utcára szólították híveiket. Az EPRDF kemény kézzel lépett fel a demonstrációkkal szemben: az összecsapásokban hivatalos adatok szerint is több száz ember vesztette életét, tízezreket tartóztattak le.³⁴ Melesz egyértelműen a visszarendeződés mellett kötelezte el magát: a 2010-es és 2015-ös választásokon az EPRDF mindent megtett annak érdekében, hogy ne következhesse be újra a 2005-ben történtek. Szó sem lehetett az ellenzék politikusainak közszerepléséről az állami tévében és rádióban, vagy komolyabb tömeggyűlésekre. Miközben az ország gazdasága továbbra is dinamikusabban bővült, a politikai légkör egyre fullasztóbbá vált: ezt jól jelzi, hogy 2017-re ismét csaknem egymillió etióp élt külföldön, jelentős részben az elnyomás elől menekülve.³⁵ Melesz az egészségügyi szolgáltatások további kiterjesztésével és egyéb intézkedésekkel igyekezett támogatókat szerezni. Mindezek eredményeképpen a hivatalos adatok szerint 2010-ben az EPRDF és szövetségesei két hely kivételével az összes pozíciót megnyerték az alsóházban.³⁶ 2015-ben a pártszövetség még jobban szerepelt: az ellenzék csupán egyetlen képviselői helyet tudott megszerezni. Szemben a 2010-es voksolással, az EU és a Carter Center megfigyelői – nem függetlenül korábbi kritikus véleményüktől – nem vehettek részt a választások megfigyelésében.³⁷ Úgy tűnt, a nemzetközi szereplők számára továbbra is fontosabb a jó kapcsolat Etiópiával, amely a terrortelen háborútól kezdve a migráció kezelésén át a Millenniumi Fejlesztési Célok számos elemének teljesítéséig stratégiai partnerként és szubszaharai modellországgént tetszeleghetett a nemzetközi találkozókra. Ráadásul a szárnyaló „kelet-afrikai oroszlán” egyre több külföldi tőkebefektetést szívott fel, ami miatt a külső szereplők szintén óvatosan viszonyultak az esetleges politikai reformokhoz.³⁸

³² [Ethiopia: Ethnic Federalism and Its Discontents...](#) 5.o.

³³ Uo. 8.

³⁴ Uo. 9-10.

³⁵ [Origins and Destinations of the World's Migrants, 1990 - 2017 – Ethiopia](#), [online], 2018. Forrás: *Pew Research* [2018. 12. 04.] Más becslések szerint az etióp diaszpóra száma a 3 milliót is elérheti.

³⁶ [Unease over extent of ruling party's landslide in Ethiopia](#), [online], 2010. 05. 26. Forrás: *Guardian* [2018. 12. 04.]

³⁷ [Ethiopia's ruling party wins by landslide in general election](#), [online], 2015. 06. 22. Forrás: *Guardian* [2018. 12. 04.]

³⁸ Lásd: [Africa: Ethiopia Becomes Largest Recipient of FDI in Africa](#), [online], 2017. 11. 23. Forrás: *AllAfrica* [2018. 12. 04.]; [Foreign Direct Investment into Ethiopia down 10%](#), [online], 2018. 06. 07. Forrás: *NewbusinessEthiopia.com* [2018. 12. 04.]

A 2015-ös demonstrációktól Abij Ahmed hatalomra kerüléséig

Az etióp változásokat végül alapvetően nem külső, hanem belső, erőszaktól sem mentes folyamatok kényszerítették ki. Ahhoz, hogy a rendszer ilyen sokáig kitartott, és csak 2015 végén kezdődtek meg a tiltakozások, több tényező egybeesésére volt szükség, amelyek nem mindegyike kötődött szorosan ehhez az időponthoz:

1. *Melesz 2012. augusztusi halála:* Bár 2012 során gyakran röppentek fel hírek arról, hogy a miniszterelnök egészségi állapota romlik, az EPRDF egészen addig igyekezett elterelni a figyelmet az ügyről, amíg Melesz el nem halálozott. Mindez jól jelezte, hogy a pártszövetség is felmérte, mekkora stabilizációs szerepe van a kormányfő személyének, az 1991-es rendszerváltás harcosának és vezetőjének az Etióp-magasföldön. Akármennyi kritika is érte Meleszt, karizmájához és politikai tehetségéhez kevés kétség fért. Az átmenet levezénylése pedig valójában a TPLF kezében összpontosult, amely képtelen volt hasonló kaliberű vezetőt kiállítani az elhunyt helyére. Nem véletlen, hogy az alkotmánynak megfelelően Meleszt a tapasztalt, de kevésbé meghatározó politikai vénával bíró miniszterelnök-helyettes, Hailémariám Deszaleny követte a kormány élén. Ebben segített az is, hogy Hailémariám a déli volajta népcsoporthoz tartozott, így látszólag érvényesült az etnikai föderalizmus. Valójában azonban már ekkor sokan úgy tekintettek a miniszterelnökre, mint a TPLF bábjára.³⁹ Bár Hailémariám az EPRDF hivatalos jelöltjeként vágott neki a 2015-ös választásoknak, befolyása, hatalma folyamatosan fogyott, és nem volt képes elhíttetni sem az ország lakosságával, sem a vezető elittel, hogy méltó utóda Melesznek.
2. *Demográfiai-társadalmi okok:* 2015-re az etióp lakosság döntő többségének már nem voltak emlékei az 1991 előtti állapotokról. A 14 év alattiak tették ki a lakosság 41,4 %-át, miközben a medián életkor 18,6 év volt.⁴⁰ Míg a középkorú generáció számára a demokratikus jogok korlátozása a stabilitás és a javuló életkörülmények tükrében – különösen az 1980-as évek katasztrófáival összehasonlítva – elfogadható árnyaltnak tűntek, a fiatal nemzedék ennél jóval többet akart. Folyamatosan azt hallották, hogy az ország politikai rendszere az önmegvalósítást, a szorgalmat és a tehetséget ösztönzi. Ezzel szemben a mindennapokban a korrupcióval és a nepotizmussal szembesültek, azzal, hogy az EPRDF felé meglévő politikai kapcsolatok nélkül nincs esélyük a felemelkedésre – miközben egyes tehetségtelen, de jó összeköttetésekkel bíró káderek üstököszerű pályát futhattak be. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy az oktatás forradalma révén egyre többen szereztek közép- és felsőfokú végzettséget, miközben a gazdaság – a növekedés ellenére – nem tudott felszívni ennyi friss diplomást. Bár, ahogy egyes szakértők rámutatnak, a fiatalok képzettsége gyakran elmaradt a kívánalmaktól, és önbizalmuk jóval magasabb volt, mint valós tudásuk, mindez keveset számított a folyamatosan növekvő elégedetlenség szempontjából.⁴¹
3. *A közösségi média jelentősége:* Miközben 2008-ban még csak az ország lakosságának alig 0,4 %-a rendelkezett internet-hozzáféréssel, ez az arány 2017-re 15,3 %-ra nőtt. Bár ez még így is meglehetősen alacsony adat, egyrészt érdemes szem előtt tartani a fejlődés ütemét, másrészt azt, hogy ez közel 16,5 millió felhasználót jelent,⁴² vagyis a városi lakosság zöme használja a világhálót és annak szolgáltatásait. Az ebben rejlő lehetőségeket az ellenzék is felismerte, és az internet vált a külföldön élő disszidensek legfontosabb csatornájává az etióp lakosság felé. Bár az EPRDF időről időre igyekezett korlátozni az elérhető weboldalakat, sőt gyakran magát az internetszolgáltatást is felfüggesztette, ez csak lassította, de nem akadályozta meg az alternatív kommunikációs csatornák és narratívák kiépülését. Aligha csodálkozhatunk

³⁹ Az átmenetről lásd [Ethiopia After Meles](#), [online], 2012. 08. 22. Forrás: *International Crisis Group* [2018. 12. 04.]; interjúk EU-diplomatákkal, Addisz-Abeba, 2016. január, 2017. április-május.

⁴⁰ [Global Trends. Forced Replacement in 2015](#), [online], 2016. Forrás: *unhcr.org* [2018. 12. 04.] 28., 34.o.

⁴¹ A demográfiai és gazdasági folyamatok összekapcsolódásának az ún. arab tavasz kitörésében is meghatározó szerepe volt, lásd. N. RÓZSA, Erzsébet: *Az arab tavasz*. Osiris-KKI, Budapest, 2015, 66-78.

⁴² [Internet Usage and Population Statistics for Africa](#), [online], 2018. Forrás: *Internetworldstats.com* [2018. 12. 04.]

azon, hogy 2015-től kezdve már a demonstrációk zömét az interneten szervezték meg, és a kormány ez ellen csak mérsékelt sikerrel léphetett fel.⁴³

4. *Az EPRDF belső válsága:* 2015-2016-ra az EPRDF – és a TPLF – belső válságba került. Karizmatikus vezetőjét elvesztette, és a kritikus hangok elnyomásának köszönhetően úgy tűnt, nem sikerült kinevelnie egy olyan új káderréteget, amely a belső reformok élére állhatott volna. Ahogy egy etióp professzor beszámolt róla, az EPRDF elitje belefáradt a huszonöt évnyi kormányzásba: nem voltak új ötletek, új lendület, új víziók.⁴⁴ A centralizált vezetés miatt még az építő kritikának sem jutott hely, és a pártszövetségben erős kontraszelekció érvényesült. Ez különösen a 2015-ös demonstrációk kapcsán vált egyértelművé, amikor az EPRDF felismerte, hová vezetett a nepotista építkezés. Felsővezetői szinten ugyan viszonylag egyszerűen le lehetett váltani a tehetségtelen kádereket, de ez közép- és alsószinten már nem működött: egyszerűen nem volt kire. A kihívást jól mutatta, hogy a közigazgatás alsóbb szintjein a körzeteket (*voreda*) és az az alatti egységeket (*kebele*) is beleszámítva 3 millió (!) választott tisztviselő volt az országban.⁴⁵ Jelentős részük még írni-olvasni sem tudott, a központi hatalomhoz való lojalitásuk miatt mégis elnyerték a posztokat.⁴⁶ A korrupció szintje körükben hihetetlenül magas volt, és a legapróbb „szívességeknek” is megkérték az árát. Mindez azért is volt különösen pusztító az EPRDF számára, mert az átlag etióp állampolgár a kebelék tisztviselőin keresztül találkozott a pártszövetséggel, és függetlenül attól, ki mit tervezett vagy döntött Addisz-Abeában, az egyének sorsa zömében a helyi tisztviselők kezében volt. Így hiába indultak el 2016-ban reformtörekvések az EPRDF-en belül, az alsóbb hivatalnokok elszabotálták vagy egyszerűen nem értették azokat. Mindezeket figyelembe véve nem tűnik teljesen légből kapottnak az a narratíva, mely szerint a szükségállapot 2017. márciusi négyhónapos kiterjesztése nem csupán a demonstrációk ellehetetlenítését célozta, de azt a törekvést is, hogy a hadsereg ellenőrizze az aratást és a betakarítást a vidéki területeken, annak érdekében, hogy megakadályozza a korrump helyi tisztviselők túlkapásait, ezzel is csökkentve a feszültséget az országban.⁴⁷
5. *Az aszály:* Mintha mindez nem lett volna elég, a 2015/16-os El Niño súlyos aszályt hozott Kelet-Afrikában, beleértve Etiópia bizonyos területeit. 2015 végére e kezdeti 4 milliőról 8,2 millióra nőtt az élelmiszersegélyre szorulóak száma,⁴⁸ és bár az etióp kormány felkészült a következmények kezelésére, arra nem, hogy a szárazság egyre több területet fog sújtani. Így 2016-ra már 10 millió embert kellett ellátni a központi tartalékokból és a beérkező segélyekből, amelyek a válság kiterjedése és a rossz infrastrukturális viszonyok miatt akadoztak.⁴⁹ Bár az EPRDF-nek sikerült elkerülnie a katasztrófát, és nem került sor az éhínség bejelentésére, a nélkülözés tovább növelte a kormánnyal szembeni elégedetlenséget – még akkor is, ha az EPRDF határozott és sikeres fellépése százezrek életét mentette meg.
6. *Az etnikai ellentétek erősödése:* Bár erről a későbbiekben részletesebben fogunk szólni, már itt érdemes megjegyezni, hogy a 2000-es évek során láthatóan felerősödtek a különféle etnikai alapú identitásépítési kísérletek az országban. Ezek sosem voltak idegenek Etiópiától, de az, hogy ezeket egyre kirekesztőbb – és olykor erőszakos – narratívával itatták át, nagyban hozzájárult a belső állapotok romlásához. Mindez odáig jutott, hogy a 2015-ös őszi demonstrációk során már kéz a kézben jelent meg a demokratizálódás és a nagyobb etnikai autonómia igénye (oromó csoportok). Ezzel egy olyan veszélyes szelencét sikerült kinyitni az etióp belpolitikában, amely a teljes reformfolyamat sikerét – és végső soron az ország stabilitását – is alááshatja.⁵⁰

⁴³ [Update on information controls in Ethiopia](#), [online], 2012. 11. 01. Forrás: *OpenNet* [2018. 12. 04.]; [Ethnic Violence in Ethiopia Stoked by Social Media from U.S.](#), [online], 2018. 02. 12. Forrás: *Hiiiraan* [2018. 12. 04.]

⁴⁴ Interjú egy etióp kutatóval, Addisz-Abeba, 2016. január.

⁴⁵ [Ethiopia: Ethnic Federalism and Its Discontents](#),... 12.o.

⁴⁶ Interjú egy EU-diplomatával, Addisz-Abeba, 2016. január; interjú egy etióp PhD-hallgatóval, Budapest, 2018. február.

⁴⁷ Interjú egy EU-diplomatával, Addisz-Abeba, 2017. május.

⁴⁸ [Ethiopia Appeals for Food Aid Following Poor Crop Yields](#), [online], 2015. 10. 15. Forrás: *Hiiiraan* [2018. 12. 04.]

⁴⁹ [Ethiopia's drought. On the edge of disaster](#), [online], 2016. 02. 26. Forrás: *Economist* [2018. 12. 04.]

⁵⁰ Interjú egy etióp PhD-hallgatóval, Budapest, 2018. február.

A demonstrációk kirobbanásának konkrét oka az volt, hogy az etióp kormány ki szeretne volna terjeszteni Addisz-Abeba közigazgatási határát az azt körülvevő Orómia Régió kárára, hogy az így szerzett területeken ipari parkot hozzon létre. Ennek során elsősorban korábbi mezőgazdasági területeket vettek volna el a szövetségi tagállamtól. Kisebb, halálos áldozatokkal is járó összecsapásokra már 2014 májusában, a terv bejelentésekor is sor került az oromó tüntetők és a biztonsági erők között, de ekkor még sikerült levérni a demonstrációkat.⁵¹ 2015 novemberétől azonban újult erővel és sokkal nagyobb támogatással indultak újra a tüntetések. Az első demonstrációkra Addisz-Abebatól 80 kilométerre délnyugatra, Gincsi településénél került sor, amikor az etióp hatóságok fejlesztési célokra el akartak foglalni egy erdős területet. A tüntetések futótűzként terjedtek Orómiában, és bár a biztonsági erők esetenként éles lőszert is bevetettek a demonstrálók ellen, nem sikerült megfékezni az elégedetlenség terjedését. Hasonlóan hatástalannak bizonyult a vezető – és még szabadon levő – ellenzéki vagy kritikus véleményeket megfogalmazó oromó politikusok letartóztatása.⁵² A tüntetők egyszerre követelték demokratizálódást, az életkörülmények javítását és az etióp belpolitikai élet reformját. Ugyanakkor a megmozdulások nagyon erős etnikai háttérrel is rendelkeztek: a demonstrálók rendszeresen mutatták keresztbe tett karjukat a biztonsági erők felé, amely Orómia és az oromók szimbóluma, ezzel hangsúlyozva, hogy nagyobb autonómiát szeretnének ügyeik intézésben. A tiltakozók és az ellenzék megszólalásaiban kulcsszerepet játszott az a narratíva, hogy az oromók – bár az ország legnagyobb etnikai csoportját adják – marginalizált helyzetben vannak a történelmi habasa népekkel, a tigrinyákkal és az amharákkal szemben, és alig bírnak beleszólással sorsuk alakulásába. Emiatt nem csupán saját államukban, de az etióp államszövetség szintjén is nagyobb befolyást követeltek maguknak.⁵³ 2016 januárjára az EPRDF visszakoyni látszott, és leállította az addisz-abebei fejlesztési terv végrehajtását,⁵⁴ de ez már nem volt képes elvenni a tüntetések életét, amelyek továbbra is gyökeres reformokat sürgettek.

A több száz halálos áldozattal járó tüntetéssorozat akkor kapott új lendületet, amikor a demonstrációk Amhara Régióra is áttértek.⁵⁵ A habasákhoz tartozó, uralkodónak tartott népcsoport csatlakozása a tüntetésekhez minden kétséget kizáróan rávilágított arra, hogy az etióp belpolitika nem csupán etnikai problémákkal küzd, hanem az EPRDF által működtetett teljes rendszer vált elfogadhatatlanná a lakosság többsége számára. A következő meghatározó incidensre 2016 októberében az oromók kulturális ünnepén, az Irrecsán került sor. A több százezres – más adatok szerint milliós – tömeg azért gyűlt össze az Addisz-Abebatól 40 kilométerre levő oromó kulturális fővárosban, Bisoftuban,⁵⁶ hogy megünnepelje az esős évszak elvonulását és az aratási időszak beköszöntét. A biztonsági erők túlzott jelenléte, az EPRDF arra vonatkozó próbálkozásai, hogy saját embereit küldje a színpadra, illetve az ellenzék és a közösségi média által is táplált rémhírek miatt azonban pánik tört ki a jelenlevők között. Az egyre erőszakosabbá váló tömeget a biztonsági erők könnygázzal és figyelmeztető lövésekkel igyekeztek feloszlanni, mire az emberek menekülni kezdtek, és százak zuhantak bele egy el nem kerített, de a sűrű növényzet miatt nem látható árokba, ahol sokakat halálra tapostak. A hivatalos adatok szerint 50, az oromók szerint 678 ember vesztette életét az incidensben.⁵⁷ Egy nappal a bisoftui katasztrófa után a kormány szükségállapotot vezetett be, betiltva ezzel minden demonstrációt és rendszeresen blokkolva az országban az internetelérhetőséget. A rendkívüli állapot bevezetése ugyan alkalmas volt arra, hogy megakadályozza az események eskalációját, de nem tudta érdemben csökkenteni a belső feszültséget, amely sok esetben etnikai jellegű összecsapásokban tört utat magának. A felszín alatt izzó elégedetlenséget az EPRDF különböző ad hoc

⁵¹ [Violent clashes in Ethiopia over 'master plan' to expand Addis](#), [online], 2015. 12. 11. Forrás: *Guardian* [2018. 12. 05.]

⁵² [Ethiopian Protests](#), [online], 2018. Forrás: *Human Rights Watch* [2018. 12. 05.]

⁵³ Lásd például [Oromo and Other Minorities Further Marginalized by Ethiopian Government's Economic Development Strategy](#), [online], 2017. 03. 14. Forrás: *Unpo.org* [2018. 12. 05.]

⁵⁴ [Dispatches: Government Backs Down, But Will Protests End in Ethiopia?](#), [online], 2016. 01. 15. Forrás: *Human Rights Watch* [2018. 12. 05.]

⁵⁵ [Ethiopia protests: 'Nearly 100 killed' in Oromia and Amhara](#), [online], 2016. 08. 08. Forrás: *BBC* [2018. 12. 05.]

⁵⁶ Orómia Állam fővárosa paradox módon Addisz-Abeba.

⁵⁷ [Q&A: Recent Events and Deaths at the Irreecha Festival in Ethiopia](#), [online], 2016. 10. 08. Forrás: *Human Rights Watch* [2018. 12. 10.]

intézkedésekkel igyekezett mérsékelni: 2017 januárjában például 740 korábban letartóztatott ellenzéki aktivistát engedtek szabadon.⁵⁸ A pártszövetséggel szemben egyre több kritika fogalmazódott meg a külső donorok részéről is.⁵⁹

Bár 2017 elejétől egyre több szó esett arról, hogy Hailémariám Deszaleny miniszterelnök hamarosan lemond, úgy tűnt, a kormányfő stabilan tartja pozícióját. Utólag visszatekintve erre az időszakra, valószínűleg a lehetséges utódokról való egyeztetés zajlott az EPRDF négy nagy pártja között. Ennek azonban csak 2018 elejére lett látható eredménye, amikor Hailémariám nyilvános televízióműsorban mondott le miniszterelnöki pozíciójáról, illetve az EPRDF elnöki posztjáról. Ahogy a kormányfő fogalmazott: „A zavargások és a politikai válság számos halálesethez és menekültek tömegeihez vezetett. Úgy látom, lemondásom elengedhetetlen egy olyan reformfolyamat beindításához, amely tartós békéhez és demokratizálódáshoz vezethet.”⁶⁰ Ezzel párhuzamosan folytatódott a korábban letartóztatott ellenzéki politikusok, aktivisták és újságírók egy részének szabadon bocsátása.⁶¹

Hailémariám lemondása után azonnal megindultak a spekulációk és a helyezkedések az EPRDF négy pártja között. Óriási várakozás kísérte a nagy esélyesnek tartott oromó párt, az Oromó Nép Demokratikus Szervezetének (OPDO) lépéseit. A párt vezetője, a demonstrációkat az EPRDF-en belülről támogató, nagy esélyesnek tartott Lemma Megerssa ugyanis nem volt tagja a parlamentnek, így az alkotmány értelmében nem volt választható. Február végén ezért az OPDO vezetőváltást hajtott végre, és a párt élére a korábbi katona és titkosszolga, tudományos fokozattal is rendelkező Abij Ahmed került. Abij muszlim oromó apa és ortodox amhara anya gyermekeként látta meg a napvilágot 1976-ban, gyerekkorában pedig más családtagjai révén protestáns neveltetésben részesült. Ráadásul folyékonyan beszélt tigrinyául is. Így – miközben oromó háttere megkérdőjelezhetetlen volt – ideális személynek tűnt a sok különböző identitással átítatott, de egységes etióp nemzettudat képviselőjére.

Ugyanakkor az OPDO, bár a legnagyobb párt volt az EPRDF-en belül, csak 178 képviselővel rendelkezett az 547-ből, így elengedhetetlen volt, hogy támogatókat szerezzen a másik három pártból. Bár a tigrinya TPLF – érzékelve az elégedetlenséget – nem szándékozott saját jelöltet indítani, az biztos volt, hogy a „rég gárda” tagjai sosem szavaznának egy oromóra. Legalább ennyire bizonytalan volt a helyzet a Dél-etiópiai Népek Demokratikus Frontjának (SEPDF) esetében, hiszen ők épp akkor veszítették el a soraikból jött miniszterelnököt az oromó tiltakozások miatt. Úgy tűnt, a döntő erő az Amhara Nemzeti Demokratikus Mozgalom (ANDM) lesz: a kérdés csak az volt, hogy vajon az ANDM képviselői – követve a 2016 nyári eseményeket – az oromók mellé állnak, vagy a tigrinyák és a déli népek inkább beleegyeznek abba, hogy az amharák adják a következő miniszterelnököt annak érdekében, hogy meggátolják az oromó jelölt győzelmét.⁶² Ugyanakkor az is kérdéses volt, hogy vajon marad-e a korábbi, az alkotmányban nem rögzített gyakorlat, mi szerint ugyanaz a személy tölti be a miniszterelnök és az EPRDF elnökségi posztját.⁶³ Ez azért is bírt nagy jelentőséggel, mert az EPRDF kongresszusa jóval korábbra – március elejére – volt meghirdetve, mint a parlamenti szavazás a miniszterelnök személyéről. A pártszövetségi szavazás azért is bírt jelentőséggel, mert itt mind a négy párt 45-45 képviselőt delegálhatott, vagyis nem érvényesült az oromóknak a törvényhozásban élvezett számbeli fölénye. Így a „rég gárda” képviselője nagyobb eséllyel arathatott győzelmet, még akkor is, ha a parlament a miniszterelnöki székbe mást választott volna meg. A 2018. március 27-én megtartott szavazás azonban egyértelmű sikert hozott Abijnak: az OPDO jelöltje megszerezte pártja és az ANDM összes szavazatát, és a két másik pártból is kapott 18 voksot.⁶⁴ Öt nappal később Abijt a parlament is megerősítette miniszterelnöki pozíciójában.⁶⁵

⁵⁸ [Top Ethiopian journalist among latest batch of pardoned prisoners](#), [online], 2018. 02. 09. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁵⁹ [UK „disappointed” with Ethiopia’s martial law decision](#), [online], 2018. 02. 21. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁶⁰ [Ethiopia prime minister Hailemariam Desalegn resigns](#), [online], 2018. 02. 15. Forrás: *Al-Jazeera* [2018. 12. 10.]

⁶¹ [Top Ethiopian journalist among latest batch of pardoned prisoners](#), [online], 2018. 02. 09. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁶² [All eyes on Ethiopia PM post as Oromo party picks new leader](#), [online], 2018. 02. 25. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁶³ [Who will be Ethiopia’s next prime minister?](#), [online], 2018. 02. 23. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁶⁴ [EPRDF elects Abiy Ahmed chair](#), [online], 2018. 03. 27. Forrás: *TheReporterEthiopia* [2018. 12. 10.]

⁶⁵ [Abiy Ahmed sworn in as Ethiopia’s prime minister](#), [online], 2018. 04. 02. Forrás: *Al-Jazeera* [2018. 12. 10.]

Abij Ahmed kormányzásának első kilenc hónapja

Belpolitika

Abij korántsem kedvező légkörben vette át az ország irányítását. Az EPRDF 2018 februárjában ismét szükségállapotot vezetett be, és miközben folyamatban volt a korábban letartóztatott tüntetők elengedése, a helyükre gyakran újabbak kerültek. A lakosság elvárásai óriásiak voltak, miközben senki sem tudta, hogy valójában mekkora is Abij mozgásteret: sokan attól tartottak, hogy az oromó politikus megválasztása csak pillanatnyi taktikai meghátrálást jelent a TPLF részéről, hogy némiképp csökkentse a feszültséget, majd miután megkezdődik Abij személyes karizmájának gyengülése, a tigrinya elit ismét a kezébe ragadhatta a kezdeményezést.⁶⁶ Ugyanakkor az sem volt világos, hogy az új miniszterelnök személye mennyiben jelent valódi változást: ne feledjük, Abij 1991 óta a kormányzó elit része volt. Ráadásul az új miniszterelnöknek szembe kellett néznie az egyre erősödő etnikai ellentétekkel: az ország 80 etnikai csoportjából sokan gondolták úgy, hogy csupán annyi történt, hogy a tigrinyák után most eljött az oromók ideje, hogy korlátlanul hozzáférjenek az ország gazdag erőforrásaihoz és azokat saját híveiknek juttassák. Különösen riasztó volt, hogy nagyon sok oromó is így vélekedett.⁶⁷

Mindezek tükrében nem csoda, hogy Abij első lépései az ország egységének megerősítését célozták. Megválasztása után alig pár nappal a miniszterelnök már megkezdte körútját Etiópiában, hogy hitet tegyen az egység és a reformok mellett. Első útja alig öt nappal beiktatása után Szomália Régióba vezetett, ahol az oromókkal vívott, 2017 ősze tartó szörfványos összecsapások miatt több százezer embernek kellett elmenekülnie otthonából. A konfliktus fő oka az volt, hogy bár 2004-ben a két szövetségi állam döntött a vitatott határszakaszok kijelöléséről, arra mind a mai napig nem került sor.⁶⁸ Abij már ekkor is igyekezett új hangot megütni a lakossággal, és bocsánatot kért a biztonsági erők túlkapásaiért, vizsgálatot ígérve a jogsértések elkövetőivel szemben.⁶⁹ Mindez gyökeres fordulatot ígért egy olyan országban, ahol korábban semmiféle kritikát sem lehetett megfogalmazni a tigrinyák ellenőrzése alatt álló biztonsági apparátussal szemben. Egy héttel később Abij már az orómiai Ambó egyetemi városában szónokolt, amely a tüntetések egyik központja volt, türelmet és testvéri összetartozást kérve a lakosoktól. Ahogy fogalmazott, „végre a szeretet és a változás útjára léptünk, (...) arra kérlek ezért benneteket, hogy adjatok nekünk időt arra, hogy ezt a szervezeti változásokon keresztül is bizonyíthassuk. (...) Kéz a kézben szeretnénk munkálkodni veletek. Annak, amit mondunk, és amit teszünk, egységben kell lennie.”⁷⁰ Abij Ambóban és más helyeken elmondott hasonló beszédei, közvetlen stílusa, jó szónoki képessége – és nem utolsósorban megnyerő külleme – mind fontos elemek voltak abban, hogy könnyen megnyerte hallgatóságát. A neoprotestáns tanításokból vett vallási képek, a szeretet és az összetartás hangsúlyozása, a közvetlen stílus és olykor öltözködés óriási népszerűséget kölcsönzött az elnöknek a vallásos etióp társadalomban. Abij sikeresen hitette el hallgatóságával, hogy a nép gyermeke, és az előző vezetőkkel ellentétben közel is engedte magához a tömegeket. Az EPRDF korábbi vezetőihez képest ez óriási változás volt – ne feledjük, az alig hat éve elhalálozott Melesz esetében az emberek még azt sem tudták, hogy a kormányfő beteg. Abij ráadásul számos olyan témát tűzött napirendre beszédeiben az eritreai háborútól kezdve a korrupción át a Nagy Etióp Újjászületés Gátig, amelyekkel szemben a kritika korábban kimondhatatlan volt, miközben mindenki tudott a hibákról és kihívásokról.⁷¹ Az Ambó utáni következő napon, április 13-án Abij már Makaléban, Tigráj állam fővárosában volt. Ez ismét csak az új miniszterelnök proaktivitását bizonyította: az „oromó” elnök elutazott az oroszlan barlangjába, és a TPLF szimbolikus központjában, a Mengisztu elleni harcban elesett mártírok emlékhelyén beszélt – tigrinyaúl – az ország egységéről.⁷² Abij itt kezdett el először beszélni az Eritreával fennálló

⁶⁶ Interjú egy EU diplomatával, Addisz-Abeba, 2018. április.

⁶⁷ Interjú egy etióp PhD-hallgatóval, Budapest, 2018. május.

⁶⁸ [Ethiopian PM visits conflict-hit Somali regional state](#), [online], 2018. 04. 07. Forrás: *Hiiraan* [2018. 12. 10.]

⁶⁹ [Ethiopia installs new PM amid hopes he can stop protests](#), [online], 2018. 04. 02. Forrás: *Hiiraan* [2018. 12. 10.]

⁷⁰ [Ethiopia PM asks protesters for patience as he seeks change](#), [online], 2018. 04. 13. Forrás: *Hiiraan* [2018. 12. 10.]

⁷¹ Interjú egy etióp PhD-hallgatóval, Budapest, 2018. május.

⁷² [Ethiopia PM visits Tigray region, asked to address conflict with Eritrea](#), [online], 2018. 04. 13. Forrás: *Africanews* [2018. 12. 10.]

helyzet rendezésének fontosságáról, hangsúlyozva, hogy bár maga is részt vett a háborúban, és számos jó barátját veszítette el ott, változásokra van szükség a két ország kapcsolatában.⁷³ Bár a rendkívüli állapot érvényben maradt, Abij folytatta a letartóztatottak szabadon engedését, illetve megszüntette az internet korlátozását.⁷⁴

Elkezdődött a párbeszéd az ellenzéki politikai erők képviselőivel is: április 12-én első lépésként a kormányfő személyesen látta vendégül őket egy vacsorán, hogy kifejezze a politikai nyitás és a párbeszéd szükségességét.⁷⁵ Ennek további eleme volt az Addisz-Abeában szervezett nagygyűlés, amelyen a diplomáciai testületek mellett az etióp nép 25.000 képviselője – politikusok, üzletemberek, prominens személyiségek – vettek részt.⁷⁶ Április végére felállt az új kabinet is, Abij pedig arról beszélt, hogy szükségesnek látja a miniszterelnöki ciklusok számának korlátozását.⁷⁷

Május végén Abij újabb minőségi változásra szánta el magát: kegyelemben részesítette az addig terrorista szervezetnek bélyegzett Ginbot 7 csoport vezetőjét és tagjait. Ez azért is bírt nagy jelentőséggel, mert az ellenzéki csoport olyan szervezetekkel szerepelt egy listán, mint az Oromó Felszabadítási Front (OLF), az Ogadeni Nemzeti Felszabadítási Front (ONLF), illetve az al-Kádia és az as-Sabáb.⁷⁸ Az etióp vezetés lépése azt demonstrálta, hogy szakítani igyekeznek azzal a gyakorlattal, hogy a kritikus csoportokat összemossák a terrorizmussal, ami egyben a párbeszédet is ellehetetlenítette az EPRDF-fel szembenálló – olykor valóban fegyveres ellenállást is folytató – szervezetekkel. A dialógust támogatandó június 3-án feloldották a sokat kritizált szükségállapotot.⁷⁹

Abij hamarosan a másik két etnikai alapon szerveződő fegyveres szervezet felé is gesztusokat tett: június végén szabadon engedte az ONLF bebörtönzött vezetőjét, Kalib Dagát, és megkezdődtek a tárgyalások az erőszak beszüntetéséről, illetve a békés egyeztetésekről.⁸⁰ Július 5-én az etióp parlament hivatalosan is törölte a Ginbot 7-et, az OLF-t és az ONLF-et a terrorista szervezetek listájától. Ez azért is bírt nagy jelentőséggel, mert a lépésre proaktív jelleggel került sor, anélkül, hogy előtte bármiféle megállapodás született volna a szervezetekkel, és csupán a Ginbot 7 jelentette be korábban, hogy a reformok miatt beszünteti a fegyveres küzdelmet.⁸¹ A konszolidációs folyamat azonban rendkívül gyorsan folyt, az Oromó Felszabadítási Front például július közepén szintén tűzszünetet hirdetett,⁸² és külföldi száműzetésben élő harcosai már 2018 szeptemberében hazatérhettek az országba.⁸³ Kalib Daga szabadon engedése után az ONLF-fel is hasonló tárgyalások folytak. Az egyeztetések nem mentek zökkenőmentesen: szeptember közepén például a Front külügyminisztere bejelentette, hogy népszavazást szeretnének kiírni Ogaden függetlenségéről, amit az alkotmány elméletileg lehetővé is tesz.⁸⁴ De ez inkább volt kivétel, mint általánosság: összességében az Eritreában zajló egyeztetések jól haladtak, és október 22-én aláírták a békemegállapodást az ONLF és az EPRDF között.⁸⁵ Ezzel a fegyveres ellenállás hivatalosan is véget ért, és az ONLF száműzetésben levő tagjai sorban hazatértek Etiópiába. Az egykori gerillák belefáradtak az évtizedes céltalan küzdelembe, a külföldi kormányok által biztosított kegyelemkenyérbe: Abij lépései meggyőzték őket arról, hogy olyan keretek vannak kialakulóban, amelyek között van lehetőség a békés politikai küzdelemre, és ez a többség számára elegendőnek bizonyult.⁸⁶ Mindezzel párhuzamosan további több

⁷³ Interjú egy etióp PhD-hallgatóval, Budapest, 2018. május. Abij egy későbbi beszédében arra is rámutatott, hogy az EPRDF az etióp győzelem ellenére hagyta veszni az eritreai területeket. የኢ.ፌ.ዴ.ሪ የህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት በአራተኛ ልዩ ስብሰባው ጠቅላይ ሚኒስትር ዶ/ር ዐቢይ አህመድ በምክር ቤቱ ተገኝተው ያደረጉት ንግግር, [online], 2018. 06. 28. Forrás: Youtube [2018. 12. 28.]

⁷⁴ Ethiopia PM visits Tigray region, asked to address conflict with Eritrea...

⁷⁵ Ethiopia's new PM to address Ethiopians, diplomatic community Sunday, [online], 2018. 04. 14. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁷⁶ Ethiopian PM's rounds of talks with citizens assure unity, peace: minister, [online], 2018. 05. 05. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁷⁷ PM ABIY: Ethiopia considering term limits for Prime Ministers, [online], 2018. 04. 30. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁷⁸ Ethiopia pardons opposition leader, 576 inmates, [online], 2018. 05. 27. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 10.]

⁷⁹ Ethiopia to lift emergency rule amid improved political, security situations, [online], 2018. 06. 03. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 12.]

⁸⁰ Ethiopia releases ONLF commander Abdikarim Muse Qalbi Dhagah, [online], 2018. 06. 29. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 12.]

⁸¹ Ethiopia removes OLF, ONLF and Ginbot 7 from terror list, [online], 2018. 07. 05. Forrás: Al-Jazeera [2018. 12. 12.]

⁸² Ethiopian rebel group declares ceasefire in wake of reform, [online], 2018. 07. 13. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 12.]

⁸³ Thousands of Ethiopians hail return of once-banned Oromo group, [online], 2018. 09. 15. Forrás: Al-Jazeera [2018. 12. 12.]

⁸⁴ ONLF to Seek Self-Determination Vote, [online], 2018. 09. 17. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 12.]

⁸⁵ Ethiopia signs peace deal with rebels from gas-rich region, [online], 2018. 10. 22. Forrás: Hiiraan [2018. 12. 12.]

⁸⁶ Interjú egy etióp PhD-hallgatóval, Varsó, 2018. december.

száz, a fent említett szervezetekhez nem kötődő ellenzéki politikus, újságíró, emberjogi aktivista tért haza a diaszpórából, miután Abij általános politikai amnesztiát hirdetett és valódi többpárti demokrácia kiépítését ígérte.⁸⁷

Azzal a céllal, hogy népszerűsítse nézeteit a diaszpórában és bizonyítsa a párbeszéd iránti elkötelezettségét, 2018 nyarán Abij egy hosszabb nemzetközi utazásra indult az Egyesült Államokba, ahol óriási tömegek előtt beszélt az etióp reformokról. Abij politikai zsenialitása itt is megmutatkozott: a hallgatóság teljesen a bűvkörébe került, ami tovább erősítette a belpolitikai átalakulás pozitív megítélését és a belé vetett bizalmat. A miniszterelnök zseniálisan rögtönzött, és pontosan érzekelte, mire van szüksége az etiópoknak: Washingtonban például a nagykövetségi fogadásra igyekezve a kocsijából kiszállva Abij észrevett egy magányos tüntetőt. Mái nem teljesen tisztázott, a férfi mi ellen próbált demonstrálni (egyek szerint azért, mert nem hívták meg az ünnepségre). Az etióp kormányfő mindenestre addig nem volt hajlandó bemenni az épületbe, amíg oda nem ment a férfihoz és ki nem engesztelte, majd együtt sétáltak be a fogadásra.⁸⁸

Abij komoly lépéseket tett a női politikusok szerepének erősítésére. 2018 őszén három vezető posztra – a jórészt ceremonális feladatokkal bíró elnöki székbe, a Legfelsőbb Bíróság élére, illetve a Nemzeti Választási Tanács elnöki tisztébe – neveztek ki női – és utóbbi esetében ellenzéki⁸⁹ – politikusokat. A veterán diplomata, Szahle-Vork Zevde ezzel az egész afrikai kontinens első női államfője lett.⁹⁰ Azt, hogy a gender-kérdés központi jelentőségű Abij számára, jelezte, hogy az októberben felálló új kabinet felénél női politikusok kerültek a tárcák élére, beleértve olyan stratégiai jelentőségű területeket is, mint a Védelmi Minisztérium vagy az újonnan létrehozott Béke Minisztérium.⁹¹

Abij számára a következő erőpróbát az EPRDF októberi kongresszusa jelentette, ahol a pártszövetség központi, illetve végrehajtó bizottsága mellett a küldöttek ismét szavaztak az EPRDF elnöki posztjáról. 2018 áprilisában még sokan azt gondolták, ez lehet az az esemény, ahol a TPLF kísérletet tesz a hatalom visszaszerzésére. Nem így történt: Abij az etnikai zavargások ellenére fél évnnyi kormányzás után is töretlen népszerűségnek örvendett, és a régi gárda nem mert fellépni ellene, így nagy többséggel erősítették meg pozíciójában.⁹²

Október 20-án a Menelik Palotában ismét nagy beszédet tartott, amelyben olyan korábbi tabutémákról is beszélt, mint a demokratizálódás vagy a korrupció: „Heti hét napot dolgozok, és egy hónap alatt 300 dollárt keresek. Nem leszek gazdag, de legalább nem vagyok korrump. Én egy egyszerű hivatalnok vagyok, és az a célom, hogy változást érjek el.” [...] „A legtöbb politikus pontosan tudja, hogyan írja le a demokráciát, de nem tudja, hogyan valósítsa meg. Ez azért van, mert ez egy kívülről kölcsönzött koncepció, és nem tudják alkalmazni. Ugyanez volt a probléma azzal, amikor a TPLF a foglalkoztatási politikáról vagy a kommunizmusról beszélt. Ezek importált ideológiák. Most már 20 éve beszélünk demokráciáról, és mégis emberi jogi sérelmek történnek. A pártszövetség a parlamenti helyek 100 %-át ellenőrzi, mégis demokráciáról beszél.”⁹³ Abij kiemelte, hogy miközben az EPRDF következetesen mezőgazdasági országról szónokolt, valójában talán kevesebb, mint 12 millió ember dolgozik az agráriumban. A miniszterelnök arról is beszélt, hogy az EPRDF központi bizottságában száz ember választott meg öt kormányfőnek, miközben 100 millió ember él az országban. Abij ezért 2020-ra szabad választásokat ígért, illetve azt, hogy legfeljebb két ciklusra vállalja a miniszterelnökséget.⁹⁴ Mindez mutatta, hogy Abij hivatalos narratívája féléves kormányzás után is a régi maradt – számos, azt igazoló intézkedéssel megtámogatva.

⁸⁷ [Former Ethiopian senior official returns home following amnesty call](#), [online], 2018. 07. 01. Forrás: *Hiiraan* [2018. 12. 12.]

⁸⁸ [PM Abiy Ahmed made peace with a lone protester in Washington DC](#), [online], 2018. 07. 27. Forrás: *Hiiraan* [2018. 12. 12.]

⁸⁹ [A former opposition leader to oversee elections](#), [online], 2018. 10. 22. Forrás: *Ethiopiaobserver* [2018. 12. 12.]

⁹⁰ [Ethiopian MPs Elect First Female President](#), [online], 2018. 10. 25. Forrás: *VOA* [2018. 12. 12.]

⁹¹ [Ethiopia Names 50% Female Cabinet in Government Overhaul](#), [online], 2018. 10. 16. Forrás: *Hiiraan* [2018. 12. 12.]

⁹² [EPRDF Begins Decisive Congress in which Re-electing PM Abiy is the least of its Worries](#), [online], 2018. 10. 04. Forrás: *Hiiraan* [2018.12.18.]; [Ethiopia's ruling coalition elects prime minister as chair](#), [online], 2018. 10. 05. Forrás: *Hiiraan* [2018. 12. 18.]

⁹³ [Ethiopia's New Prime Minister, Abiy Ahmed, Earns \\$300 Monthly](#), [online], 2018. 10. 20. Forrás: *Hiiraan* [2018. 12. 18.]

⁹⁴ Uo.

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2019/1

2019. január 25.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóközpont munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

Szerkesztés és tördelés:
Csiki Varga Tamás, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2012– : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Marsai Viktor, 2019

© NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, 2019